THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING Co. Ltd.
251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 2067
Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS
Single Copy — 3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O, Toronto Ont.
January 22nd 1913

די צאהל אידישע קינדער פארברעכער

דאס קינדער־געריכט אין טאראנטא, באקאנט אלס דער „דזשיאווענ גיל קאורט", טוט זיין ארבייט שטילערהייט. ניט פארעפענטליכענדיג די פארשידענע פראצעסען, כדי ניט צו פארשווענדען די רעפוטאציע פון די יונגע פארברעכער, וועלכע קענען נאך אייסוואקסען גוטע גרויסע מענשען. איינמאל אין יאהר אבער ווערט אן אלגעמיינער באריכט פארעפענטליכט. דאס גיט אן אלגעמיינעם איבערבליק איבער דער ארבייט, אין אט לענט פאר אנדז דער באריכט פאר'ן יאהר 1924 וואס איז די טעג פארעפענט־ליכט געווארען.

האולי ס. מאט, דער ריכטער זאגט גלייך אונ'ם אנהייב פונ'ם באריכט, אז דאס יאהר 1924 איז געווען א יאהר, ווען דאס קינדער געריכט האט געהאט פאר זיך בענוג טעטיגקייט. און אז עס זענען געווארען די צאהל קינדער־פארברעכער, זיי גנבה, שלעכטע אויפפירונג, א. ד. ג., איינגענטליך רופט עס דער ריכטער אן ניט „געריכט", נאר א מאראלער קליניק, ווייל עס איז ניט קיין געזעהנליך געריכט נאר עס ווערען אין'ם באטראכט אלע ארומיגע אומשטענדען, ווי דאס חיין, סביבה, פאמיליע, אדער פינאנציעלע אומשטענדען.

עטליכע טויזענד אזעלכע קינדער זענען אין פארלויף פונ'ם יאהר פראצעסירט געווארען, פון דער פארשטעהט זיך דער גרעסטער פראצענט אינגלאך, און נאר א קליינער פראצענט מיידלאך, און צווישען זיי זענען ליידער אויך דא אידישע קינדער. צווישען די 2208 פראצעסירטע קינדער זענען אויך געווען 216 אידישע אינגלאך און 12 אידישע מיידלאך, א סך הכול הייסט עס פון 228 אידישע קינדער — קליינע פארברעכער.

דער באריכט דערצעהלט אונז ניט וואס פאר א פארברעכענס די דאזיגע אידישע קינדער זענען באגאנגען, קלענערע אדער גרעסערע פאר־ברעכענס. אבער וואס פאר א פארברעכענס זיי זאלען ניט זיין, די צאהל אליין איז א גענוג גרויס און איינס, אז עס איז דא געגען ארבייט צווישען אידישע קינדער, אין זעהן אז זיי זאלען געהן אויף דעם דרך הישר.

אין די געריכטס־הייזער פאר גרויסע זענען גרויסע אידישע פאר־ברעכער א זעלטענהייט (חוץ א. ט. א. פראצעסען) און די צאהל פון קליי־נע אידישע פארברעכער קען אייך אין דארף פארקלענערט ווערען.

אבער מען מוז צורעשט ארויסציהען אן אינטערעס צו דעם.

היט זיך פאר שמוגלער

עס געהט ניט אויעך די וואך, אז מענשען זאלען זיך ניט הערנען צו אונז מיט אפראגען וועגען די שווערינקייטען, אין וועלכע זיי געפינען זיך א דאנק דעם, וואס שטילערהייט האט מען עבר געווען אויף די אימיגראציאנס־געזעצען.

אט האט מען ניט לאנג צוריק דעפארטירט קיין רומעניע די חונע פאמיליע קיפמאן, וועלכע האט עבר געווען אויף'ן אימיגראציאנס געזעצען, באזונדערס אין שייכות מיט די אמעריקאנער געזעצען.

אט האט מען ניט לאנג צוריק דעפארטירט קיין רומעניע די חונע פאמיליע קיפמאן, וועלכע האט עבר געווען אויף'ן אימיגראציאנס געזעצען, עס זענען אויך געווען אנדערע פאלען פון דעפארטירונג, און אין מאנכע פאלען איז פון דעפארטירונג געלונגען אפצוהאלטען גרויסע שווערינקייטען.

נאך אלעמען ענדיגט זיך ניט די שווערינקייטען נאר מיט אריבער־כאפען זיך די גרענעץ, נאר זיי ציהען זיך אויך שפעטער, ווי למשל ביים אמעריקאנער זיך אין עהנליכעס. און די דאזיגע פאלען הערען נאר ניט אויף אז זיי זענען געווען אין דער גרעסטער גע־פאר, אט זיי זענען פאלען הערען נאר ניט שיכטע זיי זעקס אידישע אימיגראנטען, וועלכע האבען זיך געזוכט פון מאנטרעאל אריבערצושמוגלען אין די פאראייניגטע שטאאטען, ליעגען יעצט פארשפארט אין אן אמעריקאנער געפענגניש, אין זייער פראצעס דארף קומענדע וואך פארקומען — און א פראצעס מיינט אין די מעהרסטע פאלען דעפארטירונג.

מיר וואלטען געקענט צו דעם פאל נאך ציגעבען פיעלע עהנליכע פאלען, וועלכע שילדערען א טרייעריג בילד פון פיעלע פון די, וועלכע האב־בען געזוכט אריבערצוטרעטען דאס אימיגראציאנס־געזעץ, און מיר פיה־לען עס הארום נאך אמאהל אלס אונזער חוב צו דערמאהנען אין דעם, אז מען זאל ניט זוכען איבערצוטרעטען די אימיגראציאנס־געזעצען אויף די אמעריקאנער אין די שטאאטען.

לאזט זיך ניט איינredען פון שווינדלערישע אגענטען און שמוג־לער, וועלכע מיינען נאר זייער טובה, און פאר דעלכען איהר באצאהלט גאנץ טייער פאר דעם — איהר באצאהלט מיט דער געפאר־טירונג.

דער טאריף, די באהנען און אימיגראציע

חדיי זויכטיגע פראגען פארנעהמען היינט צו טאג דעם ערשטען פלאץ אין דער קאנאדערפאליטיק, און איינגענטליך זענען אלע פראגען איינס. זיי זענען אזוי ענג צוזאמענגעזעצט, אז מען קען זיי ניט פאנאנ־דערטיילען.

א חייכער טאריף אדער פרייער האנדעל די באהנען און זייערע גרויסע דעפיציטען, אימיגראציע אדער פארשלאסענע טירען — אלע נעהמען זיי זיך פון איין מקור, פון דעם וואס קאנאדע קען ניט בלייבען ווי זי איז יעצט.

די קאנאדער אינדוסטריען האבען פאר זיך א צו קליינעם מארק, די קאנאדער באהנען האבען דעפיציטען ווייל עס איז ניטא גענוג פאסאר־ושירען און פראכט, און דער קאנאדער באדען האט צו ווענינ מענשען, א צו קליינע באפעלקערונג.

אלע קענען זיי נאר געלעזט ווערען דורך א גרעסערער קאנאדע, און א גרעסערע קאנאדע קען נאר זיין א רעזולטאט פון א געזונטע פארגרע־סערונג פון אמעריקא.

מיט'ן אנקומען פונ'ם ליעבען זומער, פאנגען זיך אויך אן פיק־ניקס, און אבר־סעל ארויספאהרען אין א פארק.

טאטע מאמע נעהמען די קינדער־לאך, צוזאמען מיט א חביש ביסעל פעף־לאך פון „סענדוויטשעס", טיי און צו־קער, און נאך גוטע זאכען, און פאהרען זונטאג ארויס אין פארק פארברייגען דעם טאג אונטער'ן פריינען הימעל אויף גאט'ס גראז, ארומערינגעלט מיט שמע־קערינג בלומען.

דער פאפולערסטער פארק דא איז שטארט איז אהן צווייפעל דער האי־פארק.

ערשטענס איז ער נאהענט צו טאר־ניי סייד, דער טאראנטא'ר „דזונערסייד דרייוו", און צווייטענס געפינט זיך טאר־קע דארטען פון כל טוב, — חיות, כלוי מען, טייכלאך, גרויסע ברייטע וועגען צו פאהרען מיט אויטאמאבילען, גרויסע פיק־ניק פלעצער, מיט איין וואהרט, האי־פארק איז איינער פון די פאפולערסטע, און דער גרעסטער פארק פון טאראנטא.

אבער וויפיעל מענשען ווייסען די היסטאריע פון האי־פארק? וויפיעל מענשען ווייסען ווי אזוי דער פארק איז געקומען צו זיין אויצטיגע עקזיסטענץ?

די נעשיכטע פונ'ם האי־פארק איז א גאנץ אינטערעסאנטע, און עס איז ווערט אז אלע זאלען עס וויסען, איבער־הויפט די היסטאריע פון „קאלבערן לאדזש", דאס הויז אין וועלכער עס האט געוואוינט דער וועלכער האט געשענקט דעם פארק צו דער שטאדט טאראנטא, און וואס געפינט זיך נאך איצט דארטען.

דער האי־פארק, וועלכער פארנעהמט א שטח פון 165 אקער לאנד איז גע־שענקט געווארען צו דער שטאדט טאר־אנטא אין יאהר 1873 פון א מאן מיט'ן נאמען דזשאהן ג. האווארד.

דער דאזיגער האווארד איז מיט זיין פרוי געקומען אין טאראנטא אין יאהר 1832, און איז גלייך באריהמט געווא־רען אלס גרויסער ארכיטעקט און סור־וועיאר.

דרייו אונ צוואנציגיאהר בסדר איז ער געווען מיט'ן סטעמפ פון „אפער קע־נעדע קאלעדזש". אין יאהר 1834 איז ער באשטימט געווארען אלס סורווייאר פון דער שטאדט טאראנטא.

האווארד איז געווען דער ערשטער וועלכער האט אויסגעלייגט דעם ערשטע „סיידוואק" אויף קינג סטריט. מען קען זיך פון דעם פארשטעלען ווי אזוי טאר־אנטא האט אויסגעזעהען צו יענע צייט, אז אין דער גאנצער שטאדט איז נאך קיין „סיידוואק" ניט געווען.

ער איז אויך געווען דער וועלכער האט געבויט די ערשטע פינף סטארס פון צינעל און ניט פון ברעטער, און א פייער האט אויף טשווירטש סטריט. ער האט אויך סיידווייס די סיינס דזשיימס סע־מעטערי, און האט געמאכט די פלעגער פאר דער סיינס דזשאהרדזש קירכע.

ער איז אויך געווען דער וועלכער האט געמאכט די פלעגער צו בויען דעם טאראנטא'ר משינעס. הויז וועלכעס איז באקאנט אלס „999 קווין סטריט וועסט" און וועלכעס איז געבויט געווארען אין 1846.

מיט איין וואהרט, מיט'ן נאמען האו־ארד זענען פארבונדען אלע ערשטע גע־ביידעס פון אונזער שטאדט. און ווי גע־זאגט, האט ער אין 1873 געגעבען א מתנה דער שטאדט 120 אקער לאנד און עס זאל פארבלייבען א פארק פאר דער שטאדט. שפעטער, אין יאהר 1890 האט ער נאך צוגעגעבען 45 אקער לאנד, וואס ער האט צוזאמען געמאכט 165 אקער לאנד. צו יענער צייט האט עס פעליכט ניט געהאט אזא גוואלדיגן געלט־ווערט ווי עס האט איצט, אבער ניט־וועגען דעם ווערט אליין פונ'ם לאנד האנדעלט עס זיך דא, עס האנדעלט זיך מעהר־סטענס וועגען דעם וואס האווארד האט שוין דאן געזוכט צו באזארגען די שטאדט מיט א פאסיגען פארק.

אין באמת הייסט עס ניט האי־פארק נאר דער נאמען איז האווארד פארק אויף דעם נאמען פון דעם וועלכער האט עס אוועקגעשענקט דער שטאדט.

דעם 3־טען פעברואר 1890 איז מר. האווארד געשטארבען, און די קענעדער היסטארישע סאסייעטי עהרט זיין אנ־דענקען יערעס יאהר, אין דער וועלבער צייט.

אין טאראנטא האט זיך זאגאר גע־גרינדעט א ספעציעלע היסטארישע סא־סייעטי פון פריוון, וועלכע עהרען דעם אנדענקען פון מר. האווארד און זיין פרוי.

און ווען איהר אמיזירט זיך זומער אינ'ם פראכטפולען האי־פארק, ווייסט אז דאס איז א מתנה פון א מענשען וועלכער האט מיט יאהרען צוריק אונז געהאט אין זינען, זעהענדיג אז טאראנ־טא וועט ווערען א גרויסע שטאדט מיט א סך רויך און שטוב, און דער עולם זאל זאגען אפריינען פלאץ פון גראז און בוים־טער וואו אפשרוהען אזא אריינאטעמען פריישע לופט, האט ער אוועקגעשענקט דער שטאדט גענוג פלאץ פאר אזא אפ־רוה, און דער דאזיגער מענש איז געווען רוششטען נ. האווארד.

בראניסלאוו גימפעל, דער איינגעסטער און גרעסטער אידישער פידעל שפילער

פון מ. א. טענענבלאט.

עס איז ניט אמת אז דאס וואס דארף אויסוואקסען א זשעניע דערקענט זיך שוין אלס קינד. אפט דוכט זיך אז דאס קינד איז א פארשטאפטער קאפ, און א לא יוצלח און ער וועט אין בעסטען פאל אויסוואקסען א גוטער משרת, אדער א שלעכטער בעל מלאכה. אמת איז אבער אז דער איינגעבוירענער טאלאנט פון קינד שלאגט זיך דורך פריהער אדער שפע־טער, און אויב די. אויסערליכע אומר שטענדען ערלויבען עס, אנטפלעקט זיך פאר אייך פלוצלינג דער פארטיגער גאון אויף א בעשטימטען געביט און איהר מוזט מודה זיין, אז אט אט אין עטליכע יאהר ארום נעהט אויף א שטערען וואס וועט באלייכטען א גאנץ שטיק וועלט.

אין די לעצטע חדשים טרעטען ארויס אין וויען צוויי לעמבערגער ברידערלאך אלס מוזיקער. איינער א דערוואקסענער בחור, א בלאנדער אידישער יונגערמאן, האט זיך פארלייגט אויף פיאנא און אויף איינענע קאמפאזיציעס. ער קאנדירירט אויף אן אייגענער מלוכה אין דער אידי־שער מוזיק וועלט אח שפעלט שוין הייגט אויף אלע עפענטליכע אידישע פאר־אנשטאלטונגען מיט גרויס ערפאלג. דער צווייטער ברודער, א אינגעל פון 16 יאהר איז א וויאָליניסט, א פידלער פון העכס־טער קוואליטעט, וואס פארכשופט גאנץ ווען מיט די סטרונעס פון זיין פידעל.

די ביידע ברידערלאך הייסען גימ־פעל, יעקעל און בערעל. דער איינגעלע בערעל, רופט זיך מיט א פוילישען נאמען בראניסלאוו גימפעל און טרעט בסדר ארויס אויף די גרעסטע פידעל־קאנצערט ווען אין וויענער נרויסען שטאדטישען קאנ־ערט זאל. ער שפעלט אזוי שוין, אזוי ווענטיג און אזוי וואונדערבאר, אז דער דעטערער פוילישער און אינטערנאציא־אלער פידעל קינסטלער פון אונזער צייט, בראניסלאוו הובערמאן האלט זיך גרויס אויסטון די קרון פון זיין קאפ און זי אנ־טון דעם אידישען איינגעל פון לעמבערג.

ביי בראניסלאוו גימפעלס ערשטען עפענטליכען קאנצערט איז צופעליג הי־בערמאן געווען אויף א נאסטשפיעל אין וויען און ער איז געגאנגען זעהן און הערען זיין יונגען קאנקורענט שפיעלען. דאס וואס אלע וויענער צייטונגען האבען גע־שאלט זיך אפגעשריבען די פינגער איבערן גענגיאלען לעמבערגער אידישען איינגעל — איז היינט ניט מעהר קיין חידוש. בראנ־ניסלאוו גימפעל נעהט ניט מעהר אראפ פון מוזיק פידזש אין די צייטונגען. אבער האמאלט האבען די צייטונגען באר־זונדערס אונטערגעשטראכען אז דער גרויס סער בראניסלאוו איז פון קליינעס בראנ־ניסלאוו אזוי שטארק נתפעל געווארען, אז ער איז געפאלען אויפ'ן האלז אזן איהם געקושט עטליכע מיטטען לאנג, אויסרופענדיג: "איך בין גליקליך וואס דו הייסט אויך בראניסלאוו" דורך דעם וועט וועניגסטענס מיין ערשטער נאמען קלינגען נאך 50 יאהר אויף די ליפען פון דער מוזיק ליעבענדער וועלט. הובערמאן אדער גימפעל איז ניט קיין גרויסע נפקא מינה, דער עיקר איז, בראניסלאוו בלייבט דער גרויסער פידלער פון עטליכע דורות.

מען קאן זיך פארשטעלען די גדולה פון די צוויי אידישע לעמבערגער בחורים ווען, נאך מיטטען לאנגען טראפסען מיט די חענט פון מעהר ווי א טויזענט קעפ־גען עולם וויענער מוזיק ליעבהאבער, באר־ווייזט זיך דער גענגיאלער וועלט בארהמ־טער הובערמאן אליין מיט אועלכע קאמפ־לימענטען איבערן קליינעס בראניסלאוו'ס הימלישען פידעל קאנצערט. און דער עולם ווייסט, אז הובערמאן איז א שטערענגער צענזור און לאזט זיך ניט פארפיהרען פון נואלדיגע האפנונגען, אבער קיינער דער־מאהנט ניט אפילו מיט קיין איין ווארט אז די גימפעלס זיינען אידישע איינ־לאך פון פוילען.

דערצו נאך פון גאליציע . . .

אמת, זיי ריידען טאקע ביידע צווי־שען זיך אין פוילישע, אדער דייטש. זיי האבען אבער אין זייער עלטערענס היים און אין זייער לעמבערגער סביבה באמת קיינמאל קיין אנדערען לשון ניט געהערט ווי אידיש־מאמע־לשון. די צייטונגען פאר־שווייגען די "היסטאריש חרפה" פון בראניסלאוו גימפעל, ווייל מען שעהמט זיך אזעלכעס אויסצוזאגען, אדער זיי ווי־לען ניט שאדען דעם יונגען קינסטלער ביים אנטיסעמיטישען טייל פון פובליקום. זאלען די יונגע לייט ערהאבען לייכטער די מוזיק וועלט, וועלכע ווייסט אז די פאליאקען האבען שוין א זכות אויף גרוי־סע קינסטלער. אדער זאל מען נאר מיינען אז די גימפעלס זיינען עסטרייר־כער, ממש דייטשען און אפשר טאקי קרובים פון דער עסטרייכיש קריסטליך סאציאלער פאמיליע גימפעל, וועלכע האט אויסוואקסען א זשעניע דערקענט זיך שוין אלס קינד. אפט דוכט זיך אז דאס קינד איז א פארשטאפטער קאפ, און א לא יוצלח און ער וועט אין בעסטען פאל אויסוואקסען א גוטער משרת, אדער א שלעכטער בעל מלאכה. אמת איז אבער אז דער איינגעבוירענער טאלאנט פון קינד שלאגט זיך דורך פריהער אדער שפע־טער, און אויב די. אויסערליכע אומר שטענדען ערלויבען עס, אנטפלעקט זיך פאר אייך פלוצלינג דער פארטיגער גאון אויף א בעשטימטען געביט און איהר מוזט מודה זיין, אז אט אט אין עטליכע יאהר ארום נעהט אויף א שטערען וואס וועט באלייכטען א גאנץ שטיק וועלט.

אין די לעצטע חדשים טרעטען ארויס אין וויען צוויי לעמבערגער ברידערלאך אלס מוזיקער. איינער א דערוואקסענער בחור, א בלאנדער אידישער יונגערמאן, האט זיך פארלייגט אויף פיאנא און אויף איינענע קאמפאזיציעס. ער קאנדירירט אויף אן אייגענער מלוכה אין דער אידי־שער מוזיק וועלט אח שפעלט שוין הייגט אויף אלע עפענטליכע אידישע פאר־אנשטאלטונגען מיט גרויס ערפאלג. דער צווייטער ברודער, א אינגעל פון 16 יאהר איז א וויאָליניסט, א פידלער פון העכס־טער קוואליטעט, וואס פארכשופט גאנץ ווען מיט די סטרונעס פון זיין פידעל.

די ביידע ברידערלאך הייסען גימ־פעל, יעקעל און בערעל. דער איינגעלע בערעל, רופט זיך מיט א פוילישען נאמען בראניסלאוו גימפעל און טרעט בסדר ארויס אויף די גרעסטע פידעל־קאנצערט ווען אין וויענער נרויסען שטאדטישען קאנ־ערט זאל. ער שפעלט אזוי שוין, אזוי ווענטיג און אזוי וואונדערבאר, אז דער דעטערער פוילישער און אינטערנאציא־אלער פידעל קינסטלער פון אונזער צייט, בראניסלאוו הובערמאן האלט זיך גרויס אויסטון די קרון פון זיין קאפ און זי אנ־טון דעם אידישען איינגעל פון לעמבערג.

ביי בראניסלאוו גימפעלס ערשטען עפענטליכען קאנצערט איז צופעליג הי־בערמאן געווען אויף א נאסטשפיעל אין וויען און ער איז געגאנגען זעהן און הערען זיין יונגען קאנקורענט שפיעלען. דאס וואס אלע וויענער צייטונגען האבען גע־שאלט זיך אפגעשריבען די פינגער איבערן גענגיאלען לעמבערגער אידישען איינגעל — איז היינט ניט מעהר קיין חידוש. בראנ־ניסלאוו גימפעל נעהט ניט מעהר אראפ פון מוזיק פידזש אין די צייטונגען. אבער האמאלט האבען די צייטונגען באר־זונדערס אונטערגעשטראכען אז דער גרוי־סער בראניסלאוו איז פון קליינעס בראנ־ניסלאוו אזוי שטארק נתפעל געווארען, אז ער איז געפאלען אויפ'ן האלז אזן איהם געקושט עטליכע מיטטען לאנג, אויסרופענדיג: "איך בין גליקליך וואס דו הייסט אויך בראניסלאוו" דורך דעם וועט ווענינסטענס מיין ערשטער נאמען קלינגען נאך 50 יאהר אויף די ליפען פון דער מוזיק ליעבענדער וועלט. הובערמאן אדער גימפעל איז ניט קיין גרויסע נפקא מינה, דער עיקר איז, בראניסלאוו בלייבט דער גרויסער פידלער פון עטליכע דורות.

מען קאן זיך פארשטעלען די גדולה פון די צוויי אידישע לעמבערגער בחורים ווען, נאך מיטטען לאנגען טראפסען מיט די חענט פון מעהר ווי א טויזענט קעפ־גען עולם וויענער מוזיק ליעבהאבער, באר־ווייזט זיך דער גענגיאלער וועלט בארהמ־טער הובערמאן אליין מיט אועלכע קאמפ־לימענטען איבערן קליינעס בראניסלאוו'ס הימלישען פידעל קאנצערט. און דער עולם ווייסט, אז הובערמאן איז א שטרענגער צענזור און לאזט זיך ניט פארפיהרען פון נואלדיגע האפנונגען, אבער קיינער דער־מאהנט ניט אפילו מיט קיין איין ווארט אז די גימפעלס זיינען אידישע איינ־לאך פון פוילען.

דערצו נאך פון גאליציע . . .

אמת, זיי ריידען טאקע ביידע צווי־שען זיך אין פוילישע, אדער דייטש. זיי האבען אבער אין זייער עלטערענס היים און אין זייער לעמבערגער סביבה באמת קיינמאל קיין אנדערען לשון ניט געהערט ווי אידיש־מאמע־לשון. די צייטונגען פאר־שווייגען די "היסטאריש חרפה" פון בראניסלאוו גימפעל, ווייל מען שעהמט זיך אזעלכעס אויסצוזאגען, אדער זיי ווי־לען ניט שאדען דעם יונגען קינסטלער ביים אנטיסעמיטישען טייל פון פובליקום. זאלען די יונגע לייט ערהאבען לייכטער די מוזיק וועלט, וועלכע ווייסט אז די פאליאקען האבען שוין א זכות אויף גרוי־סע קינסטלער. אדער זאל מען נאר מיינען אז די גימפעלס זיינען עסטריי־כער, ממש דייטשען און אפשר טאקי קרובים פון דער עסטרייכיש קריסטליך סאציאלער פאמיליע גימפעל, וועלכע האט אויסוואקסען א זשעניע דערקענט זיך שוין אלס קינד. אפט דוכט זיך אז דאס קינד איז א פארשטאפטער קאפ, און א לא יוצלח און ער וועט אין בעסטען פאל אויסוואקסען א גוטער משרת, אדער א שלעכטער בעל מלאכה. אמת איז אבער אז דער איינגעבוירענער טאלאנט פון קינד שלאגט זיך דורך פריהער אדער שפע־טער, און אויב די. אויסערליכע אומר שטענדען ערלויבען עס, אנטפלעקט זיך פאר אייך פלוצלינג דער פארטיגער גאון אויף א בעשטימטען געביט און איהר מוזט מודה זיין, אז אט אט אין עטליכע יאהר ארום נעהט אויף א שטערען וואס וועט באלייכטען א גאנץ שטיק וועלט.

אין די לעצטע חדשים טרעטען ארויס אין וויען צוויי לעמבערגער ברידערלאך אלס מוזיקער. איינער א דערוואקסענער בחור, א בלאנדער אידישער יונגערמאן, האט זיך פארלייגט אויף פיאנא און אויף איינענע קאמפאזיציעס. ער קאנדירירט אויף אן אייגענער מלוכה אין דער אידי־שער מוזיק וועלט אח שפעלט שוין הייגט אויף אלע עפענטליכע אידישע פאר־אנשטאלטונגען מיט גרויס ערפאלג. דער צווייטער ברודער, א אינגעל פון 16 יאהר איז א וויאָליניסט, א פידלער פון העכס־טער קוואליטעט, וואס פארכשופט גאנץ ווען מיט די סטרונעס פון זיין פידעל.

די ביידע ברידערלאך הייסען גימ־פעל, יעקעל און בערעל. דער איינגעלע בערעל, רופט זיך מיט א פוילישען נאמען בראניסלאוו גימפעל און טרעט בסדר ארויס אויף די גרעסטע פידעל־קאנצערט ווען אין וויענער נרויסען שטאדטישען קאנ־ערט זאל. ער שפעלט אזוי שוין, אזוי ווענטיג און אזוי וואונדערבאר, אז דער דעטערער פוילישער און אינטערנאציא־אלער פידעל קינסטלער פון אונזער צייט, בראניסלאוו הובערמאן האלט זיך גרויס אויסטון די קרון פון זיין קאפ און זי אנ־טון דעם אידישען איינגעל פון לעמבערג.

ביי בראניסלאוו גימפעלס ערשטען עפענטליכען קאנצערט איז צופעליג הי־בערמאן געווען אויף א נאסטשפיעל אין וויען און ער איז געגאנגען זעהן און הערען זיין יונגען קאנקורענט שפיעלען. דאס וואס אלע וויענער צייטונגען האבען גע־שאלט זיך אפגעשריבען די פינגער איבערן גענגיאלען לעמבערגער אידישען איינגעל — איז היינט ניט מעהר קיין חידוש. בראנ־ניסלאוו גימפעל נעהט ניט מעהר אראפ פון מוזיק פידזש אין די צייטונגען. אבער האמאלט האבען די צייטונגען באר־זונדערס אונטערגעשטראכען אז דער גרוי־סער בראניסלאוו איז פון קליינעס בראנ־ניסלאוו אזוי שטארק נתפעל געווארען, אז ער איז געפאלען אויפ'ן האלז אזן איהם געקושט עטליכע מיטטען לאנג, אויסרופענדיג: "איך בין גליקליך וואס דו הייסט אויך בראניסלאוו" דורך דעם וועט ווענינסטענס מיין ערשטער נאמען קלינגען נאך 50 יאהר אויף די ליפען פון דער מוזיק ליעבענדער וועלט. הובערמאן אדער גימפעל איז ניט קיין גרויסע נפקא מינה, דער עיקר איז, בראניסלאוו בלייבט דער גרויסער פידלער פון עטליכע דורות.

מען קאן זיך פארשטעלען די גדולה פון די צוויי אידישע לעמבערגער בחורים ווען, נאך מיטטען לאנגען טראפסען מיט די חענט פון מעהר ווי א טויזענט קעפ־גען עולם וויענער מוזיק ליעבהאבער, באר־ווייזט זיך דער גענגיאלער וועלט בארהמ־טער הובערמאן אליין מיט אועלכע קאמפ־לימענטען איבערן קליינעס בראניסלאוו'ס הימלישען פידעל קאנצערט. און דער עולם ווייסט, אז הובערמאן איז א שטרענגער צענזור און לאזט זיך ניט פארפיהרען פון נואלדיגע האפנונגען, אבער קיינער דער־מאהנט ניט אפילו מיט קיין איין ווארט אז די גימפעלס זיינען אידישע איינ־לאך פון פוילען.

דערצו נאך פון גאליציע . . .

אמת, זיי ריידען טאקע ביידע צווי־שען זיך אין פוילישע, אדער דייטש. זיי האבען אבער אין זייער עלטערענס היים און אין זייער לעמבערגער סביבה באמת קיינמאל קיין אנדערען לשון ניט געהערט ווי אידיש־מאמע־לשון. די צייטונגען פאר־שווייגען די "היסטאריש חרפה" פון בראניסלאוו גימפעל, ווייל מען שעהמט זיך אזעלכעס אויסצוזאגען, אדער זיי ווי־לען ניט שאדען דעם יונגען קינסטלער ביים אנטיסעמיטישען טייל פון פובליקום. זאלען די יונגע לייט ערהאבען לייכטער די מוזיק וועלט, וועלכע ווייסט אז די פאליאקען האבען שוין א זכות אויף גרוי־סע קינסטלער. אדער זאל מען נאר מיינען אז די גימפעלס זיינען עסטריי־כער, ממש דייטשען און אפשר טאקי קרובים פון דער עסטרייכיש קריסטליך סאציאלער פאמיליע גימפעל, וועלכע האט

(איטא)

פולע איינצעלהייטען וועגען דער ער־מארדונג פון צוויי פוילישע קאמונים־טען אויפ'ן רוסישען גרעניץ

פון די נייעס זיינען שוין די לעזער באקאנט מיט דער שוידערליכער פאסירונג פון פוילען, ווען א פוילישער אפיציער האט דערשאסען צוויי קאמוניסטען, ווערלכע זיינען אין פוילען געווען פאראורטייילט צום טויט און ווערלכע בע־גנאדיגט געווארען פון דער פוילישער רעפובליק, און וועלכע האבען געראפט "אויסגעטוישט" ווערען אויף צוויי פאליאקען וואס זיינען אין רוסלאנד געווען פאראורטייילט צום טויט און וועלכע זיינען פון דער רוסישער רעגיערונג, און די ביידע פארמשפטע זיינען געבראכט געווארען פון דעם פריזאן קיין וואַרשא, פון וואנען זיי זיינען דורך ביא־ליסטאק אפגעפיהרט געווארען צו דער רוסישער גרענעץ.

די געטרוישטע וואך.

דער צוג, אין וועלכען עס זענען בייד־פיהרט געווארען באגינסקי אין וויעטשאר־קעוויטש, איז באשטאנען פון א לאקאמא־טיוו און א פראכט וואגען. די גאנצע וואך וואס איז באשטאנען פון אן ערך 30 פערד־זאן, האט זיך אלזא געפונען אין דעם איינעם וואגען.

אלס פיהרער פון דער וואך איז פון וואַרשא אן געפאהרען דער פרעזעס פון דער רעפאטריאציע קאמיסיע, ה' קולי־קאווסקי און זיין געהילף, וועלכע האבען אויף דער סאוויעטישער גרענעץ קאלטאוו באדארפט אפגעבען באגינסקין אין וויע־טשערקאוויטשען, און פאר זיי באקומען דעם פוילישען ריכטער לאישעוויטש און דעם גלח אוסאם. דער אויסטויש איז כאר־שטימט געווארען אויף זונטאג 3 בייטאג.

אן סטאלפצי האט זיך די עסקאדט וואס איז באשטאנען פון בעאמטע, מילי־טער און פאליציי בעטיישט און אויך אפארדערעטערן געווארען. אזוי, אז אזוי־מען מיט דעם סטאלפצער סטאראסטא זאראנטשעווסקי און פאליציי קאמיסיע, ווערלכע האבען זיך אנגעשלאסען מיט דער רוסישער גרענעץ־ווארט, זענען אין וואגען אריין א ברויסע צאהל פאליציאנטען און עטליכע אפיציאנטען. מיט דער פאליציי־וואך האט אנגעפיהרט דער עלטסטער פושאראוניק מוראשקא.

באגינסקי בעט הילף

אין איין ווינקעל פון וואגען זענען געשטאנען באגינסקי, וויעטשארקעוויטש און נעבען זיי די וואך. אין א צווייטען ווינקעל האבען זיך געפונען אלע בעאמטע דער סטאלפצער סטאראסטא און די מיט־גליעדער פון דער רעפאטריאציע קאמיסיע.

די גאנצע צייט פון דער רייזע פון סטאלפצי, וואס איז געדויערט אינגאנצען 15 מינוט האבען אלע געשוויגען, חוץ באר־גינסקי און וויעטשארקעוויטש וועלכע האב־בען בערעדט צווישען זיך אין דער שטיל.

דער פארלאנג וויעטשארקעוויטש האט אויסגעזעהן זעהר דענערוירט. האט איהם זיין הארץ גע־זאגט, אז עס קומט זיין ענדע? אז אנ־שטאט צו פרייהייט פאהרט ער צום טויט?

עס דערהערט זיך א שיסעריי.

פון ווינקעל, וואו עס זענען געזעסען באגינסקי און וויעטשארקעוויטש האט זיך דערהערט א שאס. דער סטאראסטא זאר־יאנטשיקאווסקי האט אין דער ערשטער מינוט געמיינט, אז ביי עס מיצעג פון דער וואך האט צופעליג אויסגעשאסען די ביקס. אבער גלייך איז קלאהר געווארען אז מיראשקא, וועלכער איז ניט געזעסען בעגינסקי און וויעטשארקעוויטש און נאר געבען די פארטרעטער פון דער מאכט איז א מינוט פריהער צוגעגאנגען צו דער גרופע פאליציאנטען וואס האט אריינגע־רינגעלט באגינסקין און וויעטשארקעוויי־טשען און אויסגעשאסען אין זיי פון צוויי רעוואלווערען.

בעת דער צומישענגיש און טומעל, וואס עס איז ענטשטאנען, האט דער פאר־ליצאי פושאראוניק רוישווויסקי זיך גע־ווארפען צו מוראשקין, כדי אפצונעהמען ביי איהם דאס געוועהר, אבער מוראשקא האט אהן ווידערשטאנד אליין אפגעגע־בען די רעוואלווערען אין זיך צוואויינט.

ווען איינער פון די אנוועזענדע האט איהם א פרעג געטאן: וואס האסטו געטאן? האט מוראשקא אויסגעשריגען: "בעסער דערהרג'עט מיך אויס'ן ארט".

אין דער זעלבער מינוט האט זיך דערהערט באגינסקיס רוף: "א דאקטאר, ראטעוועט אונז!"

אידישער דאקטאר אפערירט דערשאסענעם.

אין גאנצען זיינען אפגעפייערט גע־ווארען צוויי שאסען. צו ערשט אין באגינ־סקין און דאן אין וויעטשאר־קעוויטשען, ביידע זיינען געפאלען באגינסענדיג זיך מיט בלוט.

וויעטשארקעוויטש האט גלייך פאר־ליירען דאס באוואוסטזיין און האט עס צוריק באקומען ערשט נאך א האלבע שעה. באגינסקי איז געווען ביי די קלאהרע גע־דאנקען אין בסדר געבעטען הילף.

ווען דער צוג איז אנגעקומען קיין סטאלפצי האט שוין באגינסקי ניט גע־לעבט. וויעטשארקעוויטש איז אפגע־פיהרט געווארען אין שטאדטישען האספי־טאל, וואו די אפעראציע האט א דורכגע־פיהרט דער שטאדטישער דר. גרינבערג

(פארזעצונג אויף פיידזש 8)

ערשט מיט עטליכע טעג צוריק האט בראניסלאוו גימפעל שיעור משונע גע־מאכט דעם עולם פון גרויסען וויענער קאנ־צערט הויז. עס איז געגעבען געווארען דארט א נאלדמארק קאנצערט אונטער דעם באריהמטען דיריגענט פראנ. גיליוס. א שווערער קאנצערט און א גרויסער קפדן אלס דיריגענט. ווען פראנ. גיליוס אליין דיריגירט א קאנצערט, איז דער גרויסער זאל פון קאנצערט הויז פול געפאקט פון בעסטען עולם. און בראניסלאוו גימפעל האט מיט זיין פידעל אזוי שטארק פאר־כשופט סיי דעם עולם, סיי דעם דיריגענט אליין, אז פראנ. גיליוס איז תיכף, נאכ'ן קאנצערט, ווען דער עולם האט מיזוטען לאנג געפאטשט מיט די הענט, צוגעשפרונ־גען צום קליינעס בראניסלאוו גימפעל אהם ארומגעצאפט מיט ביידע הענט און געקושט, וויפיעל עס איז איהם אריין־פארשטעהט זיך, אז נאך אזא סצענע האב־בען די אפלאדיסמענטען פון עולם זיך ערשט אנגעהויבען און ניט געוואלט נעה־מען א סוף.

דער מוזיקאלישער טאלאנט פון די גימפעלס איז איינגעטליך א גרושח פון די עלטערען. זייער פאטער איז א גוטער אידישער מוזיקער און ארבייט זינט פיעלע יאהרען אלס